

FIȘA DISCIPLINEI

Anul universitar

1. Date despre program

1.1. Instituția de învățământ superior	Universitatea din București
1.2. Facultatea	ISTORIE
1.3. Departamentul	Istorie antică, Arheologie și Istoria Artei
1.4. Domeniul de studii	Istorie
1.5. Ciclul de studii	Licență
1.6. Programul de studii	Istoria Artei

2. Date despre disciplină

2.1. Denumirea disciplinei	Arta creștină timpurie						
2.2. Titularul activităților de curs	Prof.dr. Ioan Carol Opris						
2.3. Titularul activităților de seminar							
2.4. Anul de studiu	II	2.5. Semestrul	1	2.6. Tipul de evaluare	V	2.7.Regimul disciplinei	Op.

3. Timpul total estimat

3.1. Număr de ore pe săptămână	2	3.2. Din care Curs	1	3.3. Seminar	1
3.4. Total ore din planul de învățământ	28	3.5. Din care Curs	14	3.6. Seminar	14
Distribuția fondului de timp					
Studiul după manual, suport de curs, bibliografie și notițe					10
Documentare suplimentară în bibliotecă, pe platformele electronice de specialitate și pe teren					6
Pregătire seminare/ laborator, teme, referate, portofolii și eseuri					6
Tutorat					
Alte activități					
3.7. Total ore de studiu individual					22
3.8. Total ore pe semestru					50
3.9. Număr de credite					2

4. Precondiții (acolo unde este cazul)

4.1. de curriculum	-----
4.2. de competențe	-----

5. Condiții (acolo unde este cazul)

5.1. de desfășurare a cursului	-----
5.2. de desfășurare a seminarului/ laboratorului	-----

6. Rezultatele învățării

Nr. Rez.	Cunoștințe	Aptitudini	Responsabilitate și autonomie
R3	Studentul/absolventul descrie și clasifică conceptele fundamentale și terminologia specifică privind evenimentele și fenomenele istorice în funcție de epocă și spațiu.	Studentul/absolventul aplică conceptele istorice și utilizează terminologia potrivită pentru analizarea evenimentelor și contextelor specifice, din perspectiva temporală și geografică.	Studentul/absolventul formulează interpretări argumentate ale fenomenelor istorice, folosind în mod adecvat terminologia de specialitate.
R4	Studentul/absolventul descrie într-o manieră coerentă principalele caracteristici ale stilurilor și curentelor artistice în variate epoci istorice	Studentul/absolventul face conexiuni între evoluțiile socio-istorice și cele estetice	Studentul/absolventul gândește analitic, elaborează idei și raționamente complexe pentru a le evalua validitatea și a le îmbunătăți.
R6	Studentul/absolventul poate dezvolta concepte și teorii noi, formulează evaluări axiologice privitoare la operele de artă.	Studentul/absolventul formulează argumente solide, utilizând o metodologie specifică istoriei artei.	Studentul/absolventul formulează interpretări argumentate ale operelor de artă, folosind în mod adecvat metodologia de specialitate.

7. Conținuturi

7.1. Curs	Metode de predare	Observații
Tema 1 Introducere în terminologia antichității romane. Precizări terminologice și cronologice (Principat/Dominat; Imperiul roman târziu; antichitate târzie/ antiquité tardive, paleocreștinism, epocă romano-bizantină). Persecuții împotriva creștinilor – sec. I-IV p.Chr. 2 ore Tema 2 <i>Ecclesia</i> – spațiul construit al comunității creștine în cetate: 1. <i>Ecclesia</i> și <i>basilica</i> –termeni specializați pentru desemnarea edificiului de cult; 2. De la sinagoga din Dura-Europos, <i>domus ecclesiae</i> și <i>tituli</i> spre bazilica paleocreștină; 3. Topografia ansamblelor bazilicale în economia spațiului urban. Ansamblurile episcopale; 4. Planul bazilical – planul cruciform, bazilica cu transept, bazilica de plan „tau”, domul - bazilica cu cupolă, basilici cu plan polilob, bazilica de plan sirian – dimensiuni; 5. Basilici cu șarpantă, basilici cu plan boltit, edificii de plan central – rotonde, edificii octogonale, polilobe; 6. Organizarea interioară a bazilicii și mobilierul liturgic (mese de altar, <i>ciboria</i>, <i>cancelli</i> și plăci de <i>cancelli</i>, <i>synthronos</i>, amvonul, policandre etc.). Explicarea termenilor: absida (exedra), <i>deambulatorium</i>, <i>chorus</i>, <i>presbiterium</i>, <i>prothesis</i>, <i>diaconicon</i>, <i>pastofovia</i>, navele, <i>narthex</i>, transept. 10 ore Tema 3 Studiu de caz: provincia Scythia. Basilici <i>intra muros</i> - <i>extra muros</i>. Basilici funerare/cimiteriale, basilici parohiale (<i>ecclesiae</i>), basilici episcopale (reședințe episcopale - Callatis, Histria, Tropaeum Traiani), metropolitane (Tomis). Ansambluri monahale paleocreștine din spațiul balcanic. 2 ore Tema 4 Orfevrerie religioasă: patene liturgice. Tezaurile liturgice sau cu caracter euharistic, piese asociate cultului sfinților (relicvare). Descoperiri cu caracter liturgic din Scythia: patena episcopului tomitan Paternus și tezaurul euharistic de la Sucidava-Izvoarele. 2 ore	Prelegere/ prezentare multimedia - proiecție comentată de imagini din baza tematică (eventual powerpoint), accesare site-uri internet, dezbateri	-----

Tema 5 Botezul creștin și ansamblurile monumentale specifice. Planuri de baptisterii și tipuri de piscine baptismale; amplasament. 2 ore		
Tema 6 Ansambluri funerare în epocă paleocreștină. Catacombele din Roma, sarcofagii sculptați din piatră cu decor creștin figurat, marile cavouri hypogee, înmormântări plane. Criptele martirice – cultul relicvelor martirice. 2 ore		
Tema 7 Epigrafie paleocreștină. Formularistică și simbolică. Inscriptii oficiale ale autorității civile sau eclesiastice, epitafuri. Documente epigrafice creștine reprezentative în provincia Scythia (sec. IV-VI). Inscriptii funerare ale militarilor barbari germanici (sau asiatici) creștinați. Inscriptii cu caracter creștin pe ceramica din Imperiul Roman târziu. 2 ore		
Tema 8 <i>Potentia et virtutes Sanctorum</i>. Constituirea unei noi topografii sacre a Imperiului roman. Sanctuare, pelerinaj, pelerini. Ansambluri arheologice, surse literare și artefacte aduse din pelerinaj (<i>ampullae</i> / eulogii). Studiu de caz: Sf. Mina și Sf. Simion Stilitul - Karm-Abu-Mina (Egipt)/ Qalat Seman (Syria). 2 ore		
Tema 9 Arhitectura monastică. Originile monahismului creștin. Idealuri și forme ale vieții monastice. Comunități monahale în Asia Mică și Egipt/ în Syria și Palestina. Monahismul occidental; noua ordine monastică în Occident (sec. VI-VII). 2 ore		
Tema 10 <i>Varia</i>. 1. Arta monumentală și decorativă. 1. Pictura monumentală (religioasă și profană) și mozaicurile pavimentare; 2. Icoanele; 3. Sculptura (statui imperiale și de notabili; coloane onorifice; subiecte mitologice; sarcofagi imperiali; sarcofagi de marmură; lespezi funerare; sculptură arhitecturală); 4. Artele somptuare: a. Iavoriul (dipticuri consulare și imperiale; dipticuri religioase creștine și dipticuri cu subiecte mitologice; pixide; jilțul lui Maximianus). b. Metalele prețioase: (cruci-relicvar și cruci votive, bijuterii, medalioane de aur). Orfevreria laică: talerele imperiale, cele cu subiect mitologic sau religios creștin. Decor creștin pe vesela de lux utilizată pentru servitul mesei. Motive artistice seculare (păgâne) – supraviețuire sau creștinare? c. Miniaturi, emailuri și țesături. 2 ore		
Bibliografie:		
7.2 Seminar	Metode de predare	Observații
Bibliografie: Bibliografie generală ● Peter Brown, <i>Cultul sfinților. Apariția și rolul său în creștinismul latin</i>, Amarcord, CEU Press, 1996. ● Idem, <i>Întemeierea creștinismului occidental. Triumf și diversitate. 200-1000 d.Cr.</i>, Polirom, 2002. ● P. Brown, <i>Geneza antichității târzii</i>, Humanitas, 2022. ● Jean Danielou, <i>Les symboles chrétiens primitifs</i>, Éditions du Seuil, Paris, 1961 = <i>Simbolurile creștine primitive</i>, Amarcord, 1998. ● Idem, <i>L'église des premiers temps. Des origines a la fin du IIIe siècle</i>, Seuil, Paris, 1985 = <i>Biserica primară (de la origini până la sfârșitul secolului al treilea)</i>, Herald, 2008 (sau <i>Biserica începuturilor. De la origini până la sfârșitul secolului al III-lea</i>, Editura Universității din București, 2006). ● Ch. Delvoye, <i>Arta bizantină</i>. I-II. Editura Meridiane. București. 1976.		

- David Hugh Farmer, *Oxford. Dicționar al sfinților*, Univers Enciclopedic, București, 1999.
- Bianchi Bandinelli, Rome. *La fin de l'art antique. L'art de l'Empire romain de Septimé Sévère à Théodose Ier*, Gallimard, Paris, 1970.
- Pierre Chuvin, *Chronique des derniers païens. La disparition du paganisme dans l'Empire romain, du règne de Constantin à celui de Justinien*, 2e édition, Paris, Les Belles Lettres/Fayard, 1991.
- A. Grabar, *Les voies de la création en iconographie chrétienne. Antiquité et Moyen Âge*, Flammarion, Paris, 1979.
- Idem, *Le premier art chrétien (200-395)*, Gallimard, Paris, 1966.
- Idem, *L'âge d'or de Justinien. De la mort de Théodose à l'Islam*, Gallimard, Paris, 1966.
- Armen Khachatrian, *Les baptistères paléochrétiens: (Plans, notices et bibliographie)*, Paris, 1962;
- Idem, *Origine et typologie des baptistères paléochrétiens*, Mulhouse, 1982.
- Sebastian Ristow, *Frühchristliche Baptisterien*, Jahrbuch für Antike und Christentum, Ergänzungsband, 27, Münster, Aschendorff, 1998.
- Henri Stern, *L'art byzantin*, Paris, Presses Universitaires de France, 1966.
- David Talbot Rice, *Art of the Byzantine Era*, Thames and Hudson, London, 1963.
- Pasquale Testini, *Archeologia cristiana: nozioni generali dalle origini alla fine del sec. VI: propedeutica, topografia cimiteriale, epigrafia, edifici di culto*, Bari, Edipuglia, 1980.
- *** *The Oxford Handbook of Early Christian Studies* (Oxford Handbooks), Susan Ashbrook Harvey, David G. Hunter (eds.), Oxford Handbooks, Oxford University Press, New York, 2008.

Literatură referitoare la teritoriul României

- Ion Barnea, *Les monuments paléochrétiens de Roumanie*, Città del Vaticano, 1977.
- Idem, *Arta creștină în România, I (Sec. III-VI)*, București, 1979 (cu o versiune în limba engleză).
- Victor Henrich Baumann, *Sângele Martirilor*, Editura Arhiepiscopiei Tomisului, Constanța, 2004.
- Dorel Bondoc, *The Roman rule to the north of the Lower Danube during the late Roman and early Byzantine period*, Cluj-Napoca, 2009.
- N. Gudea, I. Ghiurco, *Din istoria creștinismului la români. Mărturii arheologice*, Oradea, 1988.
- I. Holubeanu, *Monahismul în Dobrogea de la origini până în zilele noastre*, Ed. Universitară, București, 2020.
- I. Holubeanu, *Organizarea bisericească în Scythia și Moesia Secunda în secolele IV-VII*, Ed. Basilica, București, 2018.
- I. Holubeanu, *Christianity in Roman Scythia – Ecclesiastical Organization and Monasticism (4th to 7th Centuries)*, 2024, Brill.
- Em. Popescu, *Inscripțiile grecești și latine din secolele IV-XIII descoperite în România* (culese, traduse în românește, însoțite de indici și comentate de Emilian Popescu, prefață de D.M.Pippidi), Editura Academiei, București, 1976.
- Em. Popescu, *Christianitas Daco-Romana. Florilegium studiorum*, București, 1994.
- Al. Suceveanu, Al. Barnea, *La Dobroudja romaine*, Bucarest, 1991.
- Alexandru Suceveanu et alii, *Histria, vol. XIII. La basilique épiscopale*, Ed. Academiei Române, București, 2007.
- R. Vulpe, I. Barnea, *Din istoria Dobrogei. Romanii la Dunărea de Jos*, vol. II, București, 1968.
- Mihail Zahariade, *Scythia Minor. A History of a Later Roman Province (284-681)*, with contributions by Virgil Lungu and Zaharia Covacef, in *Pontic Provinces of the Later Roman Empire, I*, Amsterdam, A.M. Hakkert, 2006.
- Mihail Zahariade, *The Episcopal Basilica from Halmyris and the Crypt of Epictetus and Astion*, Thraco-Dacica SN 1 (24), 1-2, 2009, 131-150.

8. Coroborarea conținuturilor disciplinei cu așteptările reprezentanților comunității epistemice, asociațiilor profesionale și angajatori reprezentativi din domeniul aferent programului

Conținuturile disciplinei sunt în acord cu situațiile profesionale cele mai frecvent întâlnite în practica de cercetare arheologică, de conservare și valorificare a bunurilor mobile și a siturilor/ monumentelor istorice, de management și de promovare a siturilor și monumentelor istorice. Disciplina se adresează în egală măsură pregătirii specialiștilor din institutele de cercetare de profil arheologic și din universități, celor din muzee (care au colecții de antichitate târzie) și din aparatul administrativ al direcțiilor județene de cultură, dar și viitorilor profesori din învățământul preuniversitar, operatori culturali și turistici etc.

9. Evaluare

Tip de activitate	9.1. Criterii de evaluare	9.2. Metode de evaluare	9.3. Pondere din nota finală
9.4. Curs	participare la curs 75% și grad de implicare în dezbateri	răspunsurile la examen / colocviu (evaluarea finală)	40 %
	calitatea documentării studentului, calitatea prezentării acestuia, relevanța literaturii studiate și a monumentului ales pentru discuție, măsura în care prezentarea include discuțiile din cadrul cursului.	activitățile gen teme / referate / eseuri / traduceri / proiecte etc.	40 %
		alte activități: participarea la dezbaterile de la curs/ colocviul de evaluare finală	20 %
9.5. Seminar			
Standard minimum de performanță	Evaluarea finală constă în alcătuirea unui eseu pe marginea uneia dintre temele abordate în cadrul cursului, pornind de la bibliografia indicată. Eseul va fi însoțit de imagini proiectate relevante, urmând a fi prezentat și comentat în cadrul colocviului final (cu desfășurare fizică/ online). Acesta va fi discutat cu colegii, care pot pune întrebări și pot cere elaborări suplimentare. Respectivei contribuții personale îi pot fi adăugate, după caz, comentarii suplimentare asupra unor imagini proiectate în timpul seminarului (identificarea, interpretarea, comentarea din punct de vedere politico-militar, administrativ, religios și arhitectural-artistic a unor imagini/ inscripții prezentate-discutate la seminar). Examinarea finală ia în considerare calitatea documentării, calitatea prezentării, relevanța literaturii studiate și a monumentului luat în considerare, măsura în care prezentarea include discuțiile din cadrul cursului.		

Data Completării	Semnătura titularului de curs	Semnătura titularului de seminar
29.09.2025	Prof.dr. Ioan Carol Opreș	Prof.dr. Ioan Carol Opreș
Data avizării în departament	01.10.2025	Semnătura Directorului de Departament